

# АКТИВІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Біловол А. О, студент УС-51, ФММ

Національний технічний університет України „Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”,  
[artem.bilovol@gmail.com](mailto:artem.bilovol@gmail.com)

Участь транснаціональних компаній у міжнародному науково-технічному співробітництві завжди представляла собою досить спірне явище, і одночасно цікавила і відлякувала директорів ТНК.

З одного боку, співпраця між ТНК надає змогу залучити до НДДКР максимальну кількість ресурсів і при цьому зменшити фінансовий тягар на кожного члена проекту, уникаючи паралельних розробок продукту з одним призначенням, що у більшості випадків є марною втратою коштів та часу. Яскравим прикладом такого співробітництва є сумісна робота Microsoft та Nokia, які у 2011 році прийняли рішення про об'єднання зусиль над роботою над новим смартфоном: Nokia відмовилась від створення власної операційної системи та перейшла на ОС від Microsoft. Це надало змогу Nokia скоротити витрати на розробку, а Microsoft отримати постійного клієнта для запуску свого нового продукту. В результаті співпраця стала настільки глибокою, що Microsoft прийняла рішення про купівлю контрольного пакету акцій Nokia та поглинання відділу мобільних розробок [1].

Проте під час співробітництва компанії завжди пам'ятають про конкурентну складову і очікують недотримання обов'язків іншою стороною. У 1998 році після довгих років співробітництва між компаніями Daimler-Benz AG та Chrysler був укладений договір про об'єднання, згідно якого фірми повинні були рівноправними учасниками нової організації. Але рада директорів Daimler шляхом обману та тиску на співробітників Chrysler повністю поглинула компанію. Нерідко у результаті МНТС між ТНК відбуваються крадіжки технологій та інше саботування спільних розробок [2].

Саме остання перспектива і відлякує транснаціональні компанії від участі у МНТС, тому що створення нової революційної технології є не просто зміцненням позиції ТНК, а і створенням потенційно сильнішого конкурента, який при правильному управлінні зможе набагато швидше закріпитись на ринку з цією технологією.

Це знайшло відображення у реальних показниках. Протягом 2011-2017 рр. транснаціональні компанії постійно нарощували власні витрати на науково-дослідну діяльність, але при цьому їхні витрати на спільні НДДКР продемонстрували загальну тенденцію до зниження. Таким чином ТНК все більше надають перевагу власним розробкам, а не спільним проектам.

Іншим важливим фактором у бажанні ТНК співпрацювати з іншими компаніями є сфера діяльності. Серед двадцятки найбільших інвесторів у інновації серед ТНК (табл. 1) найбільш схильними до співробітництва є фармацевтичні компанії. Така широка співпраця з іншими фірмами пов'язана з дуже великою вартістю НДДКР у фармацевтиці, дорожчею патентів та суворим захистом інтелектуальної власності. Самостійне дослідження у даній сфері обходиться занадто дорого для компанії і при цьому зберігає великий ряд ризиків, пов'язаних із конкурентним середовищем. На противагу цьому сумісне дослідження декількох фармацевтичних компаній дає змогу значно скоротити витрати, а також отримати необхідну інтелектуальну власність без значних фінансових затрат.

На відміну від фармацевтики, у сфері інформаційних технологій наукова співпраця зустрічається набагато рідше. У більшості випадків ІТ-компанії намагаються першими створити новий продукт з метою отримання надприбутків від його продажу. По факту співробітництво у даній сфері майже завжди призводить до створення нових конкурентів, які у подальшому можуть навіть потіснити компанію-лідера розробок.

Єдиною ситуацією з безпечним для ТНК МНТС є симбіотичні розробки, тобто створення комплементарних продуктів, таких як смартфон і мобільна ОС або програмне забезпечення та сервіс цифрової дистрибуції. Сумісні розробки таких товарів дають змогу одночасно зміцнити позиції на ринку усім учасникам дослідження.

Загалом же витрати на МНТС серед великих ТНК є дуже малими, компанії мало довіряють іншим фірмам та стараються створювати інноваційні розробки власноруч.

З огляду на попередні дані можна зробити однозначний висновок щодо недостатньої активності транснаціональних компаній у МНТС. ТНК, уникаючи можливості створення потенціальних конкурентів та укріплення старих, віддають більшу частину наукових робіт власним підрозділам, а не на МНТС.

Враховуючи недоцільне використання ресурсів корпорацій, необхідний такий комплекс мір для укріплення науково-технічного співробітництва:

- підтримка МНТС з боку державних структур. В першу чергу це стосується будівництва технополісів та створення науково-технічних альянсів. Рівень довіри між ТНК і державними структурами значно вищий, оскільки у разі шахрайства з боку держави корпорації можуть вивести свої активи з країни, що є вкрай небажаним для національних урядів. Оформлення науково-технічних альянсів також є важливим елементом розвитку МНТС, оскільки воно закладає фундамент довгострокового співробітництва у науковій сфері;

- розвиток аналітичних центрів. На Заході аналітичні центри є організаціями, що здійснюють дослідження та захист національних інтересів у економіці, політиці, соціальній сфері, культурі та

іншому. Вони перетворились у великі центри впливу, в яких експертна думка науковців може змінити національну політику цілої держави. Високий розвиток аналітичних центрів призведе до інтенсифікації МНТС, а також посилення наукового лобі в державному апараті, що стане на захист ТНКноваторів;

- популяризація симбіотичного співробітництва. Створення комплементарних товарів, з яких можуть мати великий зиск усі учасники МНТС, стосується не лише ІТ, а і практично усіх галузей національної економіки. Такі зв'язки є не тільки джерелом розвитку інноваційної сфери підприємств, але і створюють гарантований попит на продукцію, зменшують інші витрати, підвищують рівень довіри між учасниками ринкових відносин;

- МНТС у значимих для галузі проектах. Ряд галузей мають певні ключові питання, вирішення яких значно покращить ситуацію для всіх підприємств галузі. Наприклад, для автопромисловості – системи активної та пасивної безпеки автомобіля, для хімічної промисловості – очисні механізми для відходів, для авіаційного сектору – системи запобігання тероризму і т. д. Співробітництво саме у таких питаннях не буде мати конкурентної боротьби, оскільки такі проекти рідко бувають революційними і зазвичай просто покращують наявні механізми, а результати таких НДДКР однозначно принесуть користь для всіх учасників дослідження;

- усунення бар'єрів для міжнародного руху капіталу. Поширеним варіантом уникнення конкурентної боротьби від час науково-технічного співробітництва є створення спільних підприємств, які будуть займатись інноваційною діяльністю у певному напрямку і власноруч використовувати результати НДДКР, надаючи прибуток усім власникам акцій підприємства. Але при цьому національні уряди ставлять численні бар'єри для вивозу капіталу з країни та примусового ведення підприємницької діяльності у рамках однієї держави. Для кращого розвитку МНТС необхідним є усунення бар'єрів для руху капіталу, який призначений для створення спільних підприємств та вливань у НДДКР.

Для України алгоритм дій є дещо іншим, тому що необхідно враховувати відсутність штаб-квартир ТНК на території держави, тобто наша країна є суто приймаючою для транснаціональних компаній. Але при цьому Україна може успішно використовувати ТНК для задоволення національних потреб.

Першочерговим, знову ж таки є участь державних інститутів у МНТС. Українські ВНЗ мають застарілу науково-технічну базу, але при цьому українські студенти демонструють себе здібними і впертими. Транснаціональні корпорації цікавляться такими кадрами і не проти фінансових вливань заради їх отримання.

В такій ситуації доречним було б започаткування спільних НДДКР між національними університетами та іноземними ТНК з участю українських студентів у них. Інтерес з боку корпорацій буде гарантованим, ВНЗ отримають досвід роботи з успішними компаніями та модернізують навчальний план під них, а студенти отримають можливість стати працівниками прогресивних компаній. Якщо співробітництво буде результативним, то надалі з високою долею ймовірності можна очікувати створення філіалів цих ТНК в Україні, тобто ще й додаткові інвестиції в українську економіку.

Іншим важливим питанням для України є реформа інвестиційного законодавства, а зокрема двох принципіальних законів:

- чітко прописати у ст. 55 Закону України «Про третейські суди» обов'язковість виконання рішення міжнародного арбітражу. На сьогодні рішення третейського суду не підлягає обов'язковому виконанню і може бути проігнорованим: «Рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, в порядку та строки, що встановлені в рішенні». Така зміна в законодавстві суттєво зменшить занепокоєння інвесторів щодо ризиків ведення інноваційної діяльності в Україні;

- у Закон України «Про інвестиційну діяльність» необхідне включення норми права щодо покарання посадових осіб, що відмовили інвестору у практичній реалізації державної гарантії захисту прав інвесторів. У статті 18 цього закону прописано, що «Держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів», але при цьому практично ніяк не захищає інвесторів від ігнорування з боку держслужбовців. Така норма надає змогу інвесторам рідше звертатись до міжнародних судів з метою захисту своїх інтересів та спростить ведення інноваційної діяльності в Україні.

#### **Список використаних джерел:**

1. M. Hughes. Five years ago, Microsoft bought Nokia's smartphone business // The Next Web URL: <https://thenextweb.com/microsoft/2018/09/03/five-years-ago-microsoft-bought-nokias/>
2. History.com Editors. Daimler-Benz announces purchase of Chrysler Corp. // HISTORY URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/daimler-benz-announces-purchase-of-chrysler-corp>
3. P. Patanakul, J. K. Pinto. Examining the roles of government policy on innovation. Elsevier. The Journal of High Technology Management Research. 2014